

FÖRSVARSMAKTEN

ÖVERBEFÄLHAVAREN

*Tal av Överbefälhavaren General Sverker Göranson
Folketinget, Köpenhamn den 21 november 2012*

Det talade ordet gäller

Nordiskt försvarssamarbete

När flygplanet från Stockholm idag flög in över Kastrup satt jag som vanligt och tittade på Öresundsbron. Denna vackra bro- och tunnelkonstruktion är så mycket mer än en fantastisk infrastrukturell lösning. Det är en tydlig symbol för det vi avhandlar här i Folketinget idag, det nordiska samarbetet.

Bron knyter våra folk närmre varandra i många dimensioner. Öresundsbron är ett uttryck för en djärv vision som tog lång tid att förverkliga. Det krävdes politiskt mod att fatta beslutet att påbörja projektet. Och det krävdes också mod för att hitta en finansieringslösning för ett så stort projekt som inte gav ekonomisk avkastning omedelbart. För att på längre sikt finna synergier och göra vinster måste man våga investera, såväl mentalt som reellt. Dessa parametrar för Öresundsbron gäller också för vårt nordiska samarbete, även inom försvarsområdet.

Vi i Norden har en unik språklig, kulturell och värdemässig gemenskap som vi ska vårda och ständigt utveckla och fördjupa. Våra länder har en lång tradition av samarbete, vi har under åren byggt upp ett ömsesidigt förtroende och respekt för varandra. Men vi vet också att våra länder har olikheter, därför vet vi också att ödmjukhet och lyhördhet också är nödvändiga ingredienser i vårt nordiska samarbete.

Även om de nordiska länderna har valt olika säkerhetspolitiska lösningar har vi över decennierna samarbetat för att bidra till en säkrare värld, inom ramen för FN och andra internationella organisationer. Detta manifesteras bland annat genom vårt gemensamma engagemang inom olika internationella militära insatser. Jag har själv haft förmånen att få tjänstgöra som stabschef i den nordiska bataljonen i Bosnien 1995. Symbolen av ett samarbete mellan grannländer som i ett historiskt perspektiv varit konkurrenter och ibland varandras fiender kan inte nog överskattas i ett konfliktområde som i det forna Jugoslavien.

Våra nordiska länder samverkar idag i Afghanistan, där även samverkan sker med de baltiska länderna – ett bevis för att det nordisk-baltiska samarbetet också fördjupas och utvecklas i flera dimensioner.

Att vi redan har så lång erfarenhet av samarbete mellan våra länder är ett gott tecken inför framtiden eftersom morgondagens hot och utmaningar är gränsöverskridande. Vi måste sträva efter att hitta gemensamma lösningar för att i första hand förebygga, men även möta de nya hot och utmaningar vi kommer att stå inför. Här kan jag konstatera att vi har en god grund att stå på i form av den framsynta Stoltenberggrapporten, som redan

2009 lade fram konkreta förslag på fördjupat nordiskt säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete.

Att Sverige och Finland responderat positivt på den isländska förfrågan om ett svensk-finskt deltagande, tillsammans med Norge, kring möjligheten att övervaka isländskt luftrum är ett uttryck för vår vilja att fördjupa det nordiska säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet. Vårt deltagande skulle även vara ett uttryck för den solidaritet som finns mellan de nordiska länderna. Deltagandet på Island skulle bygga på redan existerande samarbete mellan Sveriges, Finlands och Norges flygvapen.

Flygsamarbetet mellan Sverige, Norge och Finland på Nordkalotten utgör ett utmärkt exempel på hur mindre länder genom samarbete kan uppnå större effekt och synergier. Vi får möjlighet att genomföra olika typer av avancerade övningsmoment på en större yta och vi drar gemensamma erfarenheter som gör att vi kan vidareutveckla och förfinas flygsamarbetet ytterligare. Och den här veckan inleder vi ett liknande gränsöverskridande flygsamarbete mellan Sverige och Danmark.

Flygsamarbetet över nationsgränserna har också varit en drivande kraft för att skapa snabbare och förenklad hantering av flygtillstånd vid gränspassage. Ursprungligen tog tillståndshandlingen sex veckor, nu är vi nere i 48 timmar med målsättningen 24 timmar.

Att jag tar upp detta exempel på tillståndshantering är ingen slump. Ju mer vi samverkar och samarbetar över gränserna i Norden, desto mer ser vi att våra respektive nationella lagstiftningar och rutiner behöver ses över. Vi militärer har en egen hemläxa att se över våra egna rutiner, men vi behöver också hjälp på politisk nivå för att anpassa lagstiftning till dagens och morgondagens samverkansbehov mellan våra nordiska länder. Detta gäller också för de nordiska ländernas interaktion med andra internationella organisationer.

Behovet av samverkan med andra har även accentuerats på grund av den ekonomiska krisen. Vi måste våga ompröva nationella ståndpunkter för att hitta mer rationella sätt att producera förmågor. Effektivisering och rationalitet är ledord för oss nordiska försvarshefer. Men för att vi ska få ut ett mervärde av vårt samarbete krävs också att man ibland vågar investera med friska pengar.

I den ekonomiska krisens kölvatten har även den nedåtgående utvecklingen av europeisk försvarsförmåga uppmärksamats och behovet av åtgärder har tagits upp inte minst av Europeiska Rådets ordförande van Rompuy. Denne har satt försvarsfrågan på Europeiska Rådets agenda nästa år 2013. Den uppgift som ska formuleras för att förbereda nästa års rådsmöte diskuterades vid EU:s försvarschefsmöte i slutet av oktober. Vi konstaterade då gemensamt att en diskussion kring dessa frågor vid Europeiska Rådet 2013 utgör ett utmärkt tillfälle att lyfta upp de militära behoven, samtidigt som frågan om samverkan mellan de olika EU-institutionerna kring de industriella frågorna lyfts fram.

Genom van Rompuys initiativ har försvarsfrågorna lyfts till högsta EU-nivå. Det arbete som tidigare genomförts inom EU inom ramen för ”Pooling and Sharing” har varit en process nedifrån och upp. Nu kommer detta att mötas av en process som går uppifrån och ned. Vid EU:s försvarschefsmöte konstaterades att för att detta arbete ska bli

framgångsrikt krävs att respektive europeisk försvarschef för en nära dialog med sin minister. Det vill säga ett ”top-up-perspektiv”. Och för att EU:s arbete kring ”Pooling and Sharing” ska bli framgångsrikt krävs också samverkan med andra organisationer, inte minst NATO och dess ”Smart Defence”.

De erfarenheter vi har dragit från det nordiska försvarssamarbetet ligger i linje med den diskussion som fördes vid det europeiska försvarschefsmötet i Bryssel. Erfarenheterna från det nordiska samarbetet ger vid handen att de stora samarbetsvinsterna inte enbart kräver god samarbetsvilja på det militära planet. De kräver politisk vilja och mod. Det föreligger dock en väl avvägd friktion mellan militära möjligheter och politiska realiteter för det fall vi tillsammans vill föra denna typ av försvarssamarbete till en ny nivå.

Låt mig ge ett exempel: I början av året, i samband med den årliga svenska konferensen kring försvars- och säkerhetspolitisk i Sälen, pekade jag på möjligheten till gemensam nordisk incidentberedskap på flygsidan. Vid denna tidpunkt var frågan inte politiskt mogen. Emellertid är det föreslagna nordiska samarbetet kring luftrumsövervakning över Island i mina ögon ett tydligt uttryck för viljan att fördjupa det nordiska säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet.

Rent militärt finns alltså goda möjligheter till samarbete i olika konstellationer inom den nordiska kretsen. När vi talar om att dela resurser innebär det både ett givande och ett tagande. Det kan innebära utmaningar, eftersom vi kanske måste vara redo att ge upp en förmåga för att kunna utveckla en annan. En förutsättning för en framgångsrik effektiviseringsprocess bygger på ett ömsesidigt förtroende och förutsägbarhet. Frågan är hur vi skapar förutsägbarhet mellan länder med olika säkerhetspolitiska lösningar.

Men det finns också trösklar som ibland försvårar samarbetet, vilka endast kan lösas genom politiska beslut. Trösklarna är inte sällan kopplade till olika typer av nationella identitetsmarkörer. Sådana markörer får inte vara överordnade möjligheterna till ett effektivt samarbete. Vidare krävs flexibilitet hos våra politiska beslutsfattare vad gäller inte bara regelverk, utan även planering och finansieringsmetoder. En investering i ett gemensamt projekt mellan flera nationer stämmer kanske inte alltid med den ekonomiska planeringen på kort sikt men ger avkastning på längre sikt.

Jag ser en potential i denna typ av samarbete som ger bättre långsiktiga ekonomiska förutsättningar. Den politiska respektive militärstrategiska nivån kan och ska bidra till att skapa förutsättningar för ett sådant samarbete. Jag anser att vi i den nordiska kretsen tog ännu ett steg i möjligheterna till fördjupat samarbete när vi i slutet av augusti hade ett gemensamt möte mellan försvarscheferna och materielverkscheferna (NAD:s).

Listan på vad som redan åstadkommit inom det nordiska samarbetet kan göras ganska lång, jag ska här bara nämna några exempel. Först i raden är vårt långvariga samarbete kring internationella, fredsfrämjande insatser – Common Training for Peace Support Operations, i Sverige bedrivet av SWEDINT. Genom att samordna och fördela ansvar har vi gemensamt sparat tid och pengar och skapat en kostnadseffektiv fördelning av ansvar och kurser mellan de nordiska ländernas försvarsmakter.

Likaså samarbete i insatsområden, inte minst kring logistik – Bosnieninsatsen under 90-talet är ett tidigare exempel, och nu i norra Afghanistan. Och även samarbetet, inte

minst med Danmark, i Libyeninsatsen visar även det på hur det nordiska samarbetet ger avkastning i internationella insatser.

Två efterföljare på hemmaplan är Nordic Center for Gender in Military Operations, NCGM, som dessutom i år avses bli ett Department Head for Gender Issues i NATO. Utöver flygsamarbetet på Nordkalotten finns också möjligheten för flygvapnen i våra nordiska grannländer att nyttja det flygmedicinska centrat i Linköping där Sverige sedan tidigare investerat ca 100 miljoner svenska kronor. Där kan kostnadseffektiv nödräning i vatten, tryckkammare samt i humancentrifug genomföras, istället för att åka till t.ex. USA för denna typ av träning.

Förutom utbildning och övningar har vi sedan 2009 också blivit mer och mer framgångsrika i att samordna materielprojekt så att vi får ut mer effekt för tilldelade ekonomiska medel och dessutom sparar pengar. Genom det nordiska försvarssamarbetet har Sverige kunnat reducera kostnader på över 500 miljoner svenska kronor. Några materielområden där så skett är Forward Observer System, bandvagn 206 i olika konfigurationer, pansarvärnsroboten TOW, Artillerisystemet Archer och tilläggsskydd på Stridsfordon CV 90.

Och detta är bara början. Med tydligare fokusering bedömer jag att vi kan öka detta avsevärt. Frågan är i vilken takt, och hur mycket vi ska anta att vi långsiktigt kan spara på att uppträda som en gemensam aktör på marknaden.

De erfarenheter som vi redan gjort inom den nordiska försvarsfamiljen, NORDEFCO, tar vi givetvis med oss i vårt fortsatta nordiska samarbete. Vi ska heller inte glömma bort att NORDEFCO-samarbetet också utgör en förebild för det samarbets- och effektiviseringsarbete som genomförs i såväl EU inom ramen för ”Pooling and Sharing” som inom ramen för NATO och dess ”Smart Defence”. Det samarbete som genomförs mellan de nordiska länderna ska inte ses separat från samarbetet inom EU respektive NATO, utan utgör olika kommunicerande kärl till de samarbeten som genomförs i såväl EU som i NATO och dess partnerkrets.

Denna koppling mellan det nordiska samarbetet, i alla dess dimensioner, och andra multilaterala organisationer är i mina ögon naturlig, givet att morgondagens hot och utmaningar är gränsöverskridande. För framtiden kommer vi att behöva ha en ännu bättre gemensam lägesuppfattning, ett område som det finns god potential att vidareutveckla inom den nordiska kretsen.

Vad gäller den globala utvecklingen under de kommande decennierna är det enda säkra vi vet att den är svåröversäglig. Försvarsmaktens analys ger vid handen att vi ser en rad trender som kommer att påverka Sverige, och därmed med största sannolikhet övriga nordiska länder.

Europas och USA:s ekonomiska problem påverkar många olika områden.

Inte minst handlar det om huruvida de inrikespolitiska ekonomiska och sociala utmaningarna innebär att Europa och USA inte orkar med att hantera och bemöta de viktiga utrikespolitiska förändringar som nu sker i världen.

Västvärldens ekonomiska kris får också konsekvenser för försvarsbudgetarna som krymper i Europa och USA. Samtidigt sker en upprustning inte minst i Asien. Den globala tyngdpunkten förskjuts alltmer österut, vilket också resulterar i att USA alltmer riktar sitt fokus mot Stilla Havsområdet.

Vi har också att reflektera över utvecklingen i vårt närområde som helhet, i Östersjön och Arktis. De nordiska länderna har en samlad kunskap kring dessa två geografiska områden, t.ex. innebär Grönland att Danmark är en av de betydande aktörerna i Arktis. Vi är därför tillsammans väl skickade att möta de breda utmaningarna i vårt gemensamma närområde.

Här avtecknar sig, som ni vet, en dynamisk strategisk och militär utveckling. Den ryska förmågeuppbyggnaden sker med såväl konventionella vapen som kärnvapen. Och de senare är en doktrinär grundpelare för Ryssland.

Sammantaget bedöms den säkerhetspolitiska miljön bli mer oförutsägbar och mycket begränsade militära åtgärder i en så kompakt miljö kan få oförutsedda effekter. I en globaliserad värld kan en begränsad förändring i säkerhetsläget ske snabbt inom ramen för det rådande säkerhetspolitiska läget.

Utvecklingstendenserna pekar på att Sverige och därmed rimligen även Norden återigen sannolikt hamnar i den geopolitiska skärningspunkten i Nordeuropa. Det är emellertid viktigt att understryka att även om vår region återigen skulle hamna i en sådan geopolitisk skärningspunkt är det under helt andra förutsättningar än under kalla kriget.

De osäkerheter som vi kan förvänta oss i framtiden gör att det nordiska samarbetet har en viktig roll att spela för våra fem länder i en geostrategiskt föränderlig värld!

Tack!

Sverker Göranson
General